

uppkomst och tidigare ulformning (Lund) er efter sit anlæg en social studie; den behandler »riddarväsendets betydelse och inflytande på klassbildningen» i forbindelse med forholdet mellem adelig overklasse og kongemagt. For Danmarks vedkommende er herremandsstandens udvikling blevet meget indgaaende behandlet (Kr. Erslev, Erik Arup og Sture Bolin); Löfquist har søgt at bringe enhed i de stridende meninger, men ikke ydet nogen selvstændig indsats af betydning. Heller ikke det norske aristokrati er blevet fremstillet bedre og anderledes end før. Begge landes adel er i virkeligheden kun benyttet som baggrund for behandlingen af den hidtil ret uudforskede svenske adel. I hovedsagen er det forfatterens indsats, at han nærmer den tidligere svenske opfattelse af Sveriges Adel til den moderne opfattelse af den danske; der er ikke — som tidligere antaget — nogen væsentlig social forskel mellem den uafhængige stormandsklasse og kongsmændene, stormændene er nær knyttet til kongemagten og er kærnen blandt kongens mænd; derimod rangerer kongens egentlige hirdmænd langt lavere. Dog er der i svensk adel ikke en saa snæver forbindelse fra en ældre krigerorganisation til riddevæsenet som i Danmark. Det mest nye er paavisningen af den nære forbindelse med kontinentet, en mode, der overfører hele den europæiske terminologi til de nordiske stater. I alt for høj grad nøjes forfatteren dog med formelle sider (ridderslagning, edsaflæggelse og titler); i hvor høj grad moden har ført mere dybtgaaende ændringer med sig, faar vi derimod næsten ingen besked om. Imod forf.s behandling af kildematerialet kunde der rettes en del indvendinger, bl. a. lægger han normalt aarbøger, krøniker og andre tilfældige berettende kilder til grund; disses oplysninger suppleres med dokumenterne, der »bekræftar» (s. 48) det tidligere vundne resultat!!

Aksel E. Christensen.

I et i 1934 udsendt lille Skrift har Professor Arthur Montgomery behandlet *Svensk socialpolitik under 1800-talet*. Bag Titlen skjuler sig først og fremmest en Skildring af det svenske Fatigvæsens Historie, fortalt overvejende paa Basis af selve Lovene og de dertil knyttede Betænkninger og Rigsdagsforhandlinger, altsaa Stof, som for største Delen foreligger trykt; paa vidtløftige Detailundersøgelser af vedkommende Myndigheders egne Arkiver har Forfatteren ikke indladt sig, og hans Fremstilling af de faktiske Forhold har derfor maattet bygges overvejende paa Beretninger. Er dette i nogen Grad en Svaghed, giver Bogen til Gengæld en klar og fængslende Oversigt over Lovgivningens vekslende Faser.

Fattigforsorgen var i det 19. Aarhundrede i Sverige som i Danmark i Hovedsagen et kommunalt Anliggende. Allerede før 1800 var dog Statens Indgriben begyndt, idet saavel Betleriet som Fattigbyrderne søgtes holdt nede ved Bestemmelser, som i høj Grad hæmmede de lavere Klassers Bevægelsesfrihed: Alle unge Mænd af Almuen var underkastet Tjenestetvang; de, der unddrog sig, hjemfaldt til Krigstjeneste eller Tvangsarbejde, hvorved Vagabonder og arbejdsløse rantes i Flæng; særlige Forordninger satte Skranker for Indvandringen til de større Byer. Konsekvent gennemført i Praksis blev dette Tvangssystem dog aldrig, og i det 19. Aarhundredes første Halvdel undergravede den begyndende Industrialisme og de liberale Ideer det hver fra sin Side; omsider fastslog Fattiglovene af 1847 og 1853, der maa ses i naturlig Sammenhæng med Lavsvæsenets Ophævelse 1846, den frie Flytningsret; definitivt forsvandt Begrebet »Forsvarsløshed« dog først 1885. Jævnside med denne Udvikling gik en Humanisering og Differentiering af Fattigplejens Former; den gamle Metode at lade de fattige gaa paa Omgang blandt Sognets Bønder gik langsomt af Brug; i Stedet fik man et stigende Antal af Fattiggaarde og Anstalter, saa vidt muligt tilpassede efter de forskellige Kategorier af trængende. Den ældre Tids agrarsociale Problemer løstes delvis af sig selv gennem Udvandring og Industrialisering; til Gengæld rejste netop denne sidste Proces nye Vanskeligheder og nødvendiggjorde ikke mindst en skarpere Sondring mellem arbejdssky og arbejdsløse. I Sammenhæng hermed traadte fra ca. 1885 under tysk Indflydelse Forsikringstanken stærkt frem i den offentlige Debat.

Interessantere end Montgomerys Beretning om Kendsgerningerne er dog hans Tolkning af dem. Bogen slutter sig nær til Forfatterens her i Tidsskriftet (II, S. 700—02) tidligere omtalte Skildring af »Industrialismens genombrott i Sverige«, og det er en af dens Ledemotiver at vise, hvorledes det økonomiske Fremskridt er den moderne Socialpolitik absolut uundværlige Forudsætning; Humanitet er en Luksus, man først efterhaanden faar Raad til, og med fuld Ret advarer Montgomery mod forhastede Domme over ældre Tiders Haardhed. Dermed skal ikke være sagt, at Idéstrømningerne ingen Betydning har haft. Man staar her ved et saare vanskeligt Spørgsmaal, bl. a. fordi den sociale Medfølelse til forskellige Tider har yttret sig paa næsten modsat Maade; hvor Liberalismen vilde frigøre den enkelte og derefter lade ham smede sin egen Lykke, har Enevælde i Fortid og Nutid ment det muligt og rigtigt at lyksaliggøre Borgerne selv mod deres Vilje. Om Nuancerne i de skiftende Tidsaldres Opfattelse af Almenvel

og Humanitet rummer Bogen adskillige fine og træffende Bemærkninger; Forfatterens nationaløkonomiske Skoling har her givet ham et godt Udgangspunkt. Til Indledning skitseres Middelalderens kirkelige Ideer om justum pretium og standsmæssigt Udkomme. Som det for Merkantilismen karakteristiske fremhæves dernæst »de lave Lønnings Økonomi«; Løntryk antoges at stimulere Produktionen ikke blot direkte ved at Omkostningerne holdtes nede, men ogsaa indirekte ved at ægge Arbejdernes Flid. I bestemt Modsætning til Merkantilismens hele restriktive System hævdede Liberalismen — med »Kapitalisme« regner Montgomery ikke — den enkeltes Ret til at arbejde eller nægte at arbejde, eftersom Vilkaarene passede ham eller ej. Ogsaa de liberale søgte paa deres Vis at bekæmpe Fattigdommen; men de ansaa det for rigtigst at føre Kampen indirekte ved at højne de lavere Klassers Dannelsesniveau og anspore til Selvhjælp — samme Tendenser, vi kender fra 60'erne herhjemme. Man vilde med andre Ord hellere forebygge end helbrede. Grænsen mellem en saadan præventiv Socialpolitik og en positiv Understøttelsespolitik var imidlertid i Praksis svær at drage. Forøget Folkeoplysning og Folkesundhed var Formaal, for hvilke ogsaa Liberalismens Tilhængere med frelst Samvittighed kunde arbejde; og dog kom man dermed ind paa et Skraaplan, som jævnt og stødfrit førte over i moderne Forsikringstankegang. Frygt for Arbejderbevægelsens stigende Indflydelse fremskyndede Bevægelsen. Et andet Moment, der virkede i samme Retning, var hvad Montgomery betegner som øget »Rationalitet«, forbedret Indsigt i den økonomiske Aarsagssammenhæng; megen gammel Inhumanitet — som f. Eks. Forsvarsløshedslovgivningen — forsvandt simpelt hen, fordi man efterhaanden indsaa, at den var formaalsløs.

Med al sin stærke Fremhævelse af Nationalvelstandens afgørende Betydning for Socialpolitikken savner Montgomery saaledes ingenlunde Sans for sit Emnes idéhistoriske Side; han mener, at man i vore Dage som oftest snarere under- end overvurderer det Omslag, som her har fundet Sted. Med store Forventninger maa man imødesee den i Forordet bebudede »tredje Del«, hvori han lover at komme tilbage til det 19. Aarhundredes sociale og økonomiske Idéudvikling.

Henry Bruun.

I Tilknytning til Omtalen af Montgomerys betydelige Bog skal her kort omtales et andet Arbejde, som paa sin Vis yder Bidrag til Forstaaelsen af svensk Samfundsopfattelse og Socialpolitik i det 18. og 19. Aarhundrede. Axel Strindberg: *Arbetare*